

نقش و نوشتار
در هنر ایران
هم نشینی

www.ketab.ir

هم‌نشینی نقش و نوشتار در هنر ایران

(به گواهی نخستین کتیبه‌های دوره اسلامی)

مؤلف: امیر فرید (عضو هیئت علمی دانشگاه هنر اسلامی تبریز)

مقدمه‌ها: دکتر محمد خزایی، دکتر حمیدرضا قلیچ‌خانی

ویراستار: دکتر فاطمه سلحشور

صفحه‌آرایی: مجید محمدنژاد

طراحی جلد: امیر فرید

ترجمه: موسسه کریاس

لیتوگرافی: کارا

چاپ: شریف

صحافی: خیام

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۸۷۳-۸۱-۷

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰ خه، ششده

قیمت: ۹۵,۰۰۰ تومان

ناشر: انتشارات کلهر با همکاری دانشگاه هنر اسلامی تبریز

دفتر مرکزی تهران تلفن و فکس: (۰۲۱) ۶۶۶۹۱۹۶۷-۵ و ۶۶۹۷۳۰۳۳-۲۱
فروشگاه مشهد: ۲۸۵۳۲۶۲۱ و ۲۸۵۹۴۴۴۴ فکس: ۲۸۵۹۷۷۰۳-۵۱
www.kalhorbook.com Email: kalhorpublish@gmail.com

- سرشناسه : فرید، امیر، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور : هم‌نشینی نقش و نوشتار در هنر ایران (به گواهی نخستین کتیبه‌های دوره اسلامی)/
مشخصات نشر : تهران : کلهر، ۱۳۹۹. امیر فرید؛ مقدمه محمد خزایی، حمیدرضا قلیچ‌خانی.
مشخصات ظاهری : ۴۰۰ص: مصور.
شابک : 978-600-687381-7
نوع سند و جنسیت نویسی : فیا
موضوع : خط (هنر) -- تاریخ
موضوع : Line (Art) -- History
موضوع : خط -- ایران -- تاریخ
موضوع : Writing -- Iran -- History
موضوع : هنر اسلامی -- ایران -- تاریخ
موضوع : Islamic art -- Iran -- History
شناسه افزوده : خزایی، محمد، ۱۳۴۰ -، مقدم‌نویس
شناسه افزوده : قلیچ‌خانی، حمیدرضا، ۱۳۴۷ -، مقدم‌نویس
رده بندی کنگره : NCV۵۴
رده بندی دیویی : ۷۴۱/۲
شماره کتابشناسی ملی : ۷۴۰۱۷۰۹
وضعیت رکورد : فیا

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱	مقدمه دکتر محمد خزائی
۵	مقدمه دکتر حمیدرضا قلیچ‌خانی
۹	مقدمه نگارنده
۲۳	فصل یک
۲۵	۱-۱: گفتاری در چرایی و چگونگی نگارش کتاب
۲۷	۲-۱: بررسی و انتخاب دوره‌های مورد گفتگو
	۳-۱: خردورزی و نمود آن در جریان‌های هنری
۳۲	(شرحی بر علم‌گرایی در سده‌های سه تا هفتم ه.ق.)
۳۹	۴-۱: شرحی بر رویکرد گفتارها
۴۷	فصل دوم
۴۹	۱-۲: بازتعریفی از واژگان کاربردی نوشتار
۵۰	۲-۲: خط و نوشتار در ایران (تا حمله مغول)
۵۸	۳-۲: ابهام‌هایی در نام‌گذاری‌های موجود
	۴-۲: دسته‌بندی کارکردی نوشتار در هنرهای اسلامی
۷۲	۱-۴-۲: نوشتارهای نگارشی یا خوانشی
۷۴	۲-۴-۲: نوشتارهای ترسیمی یا رسامی
۷۹	۵-۲: شبه‌نوشتارها
۸۶	۶-۲: پدیدآورندگان نوشتارها؛ طراح یا خطاط
۹۸	۷-۲: نوشتن یا طرح‌اندازی
۱۰۳	فصل سوم
۱۰۵	۳- نگاره؛ تصویر و نقش در هنر ایران

مقدمه دکتر محمد خزائی

یا من هو

در این ایام که شاهد نشر کتاب های هنری در حوزه های گوناگون هستیم، نشر آثار هنرهای ایرانی، از توجه و عنایتی برخوردار و شایسته برخوردار نمی باشد. آثار هنرمندانی که حقیقتاً کیمیاگران زمان خود بوده، مواد و مصالح معمولی و بی بها را چنان با سرینجه های هنرمند خود می آراستند که زر به ارزش آنها حسرت می خورد. بی توجهی نسبت به نشر آثار هنر ایران که مهارت و زیبایی آنها همگان را به شگفتی وا می دارد، تا اندازه ای از این واقعیت تلخ ناشی می شود که اغلب قریب به اتفاق این آثار ارزشمند و تاریخی همچنان ناشناخته مانده اند. بدون شک، توجه پژوهشگران خصوصاً نسل جوان به آثار هنری اصیل و ناب ایرانی می تواند منشأ تحول جدی در هنر این سرزمین فراهم نموده و هنرمندان معاصر، با عنایت به این میراث غنی هنری، پس از دو - سه قرن سردرگمی، می توانند راه خود را بازیابند. هنرمند امروز با سرمشق گرفتن از این شاهکارها - در عمل و نظر - زمینه

را برای تجدید حیات هنر اصیل ایرانی فراهم می‌سازد و با وفاداری و متانت، در حفظ و تکمیل آن بایستی بکوشد و ابداعات خود را بر این شالوده استوار سازد.

آنچه در نگاهی اجمالی به آثار هنر ایرانی در ذهن متبادر می‌شود این است که در تمامی این آثار، هنرمند طبیعتی حساس و درکی عمیق دارد و در فن خود استاد است و به کار خویش عشق می‌ورزد. هنرمند سرچشمه زیبایی، احساس و الهام درون خویش را یافته است و پدیده‌های طبیعت را با نگرشی هنرمندانه، مظاهر جمال و کمال الهی می‌بیند. با این عقیده که با آفرینش زیبایی در آثار خود زمینه تجلی جمال الهی را فراهم آورده، به کار خویش دلگرم می‌شود. این ایمان و تعالی بر روح هنرمند به توانمندی اثر می‌انجامد. هنرمند بیش و پیش از هر چیز، به طرح زیبایی معانی و مضامین متعالی می‌اندیشد، نه تکرار صرف طبیعت. هنرمند هر نقش را وسیله‌ای برای راز و نیاز و آرامش درونی خود می‌داند. از این رو هنرش بر روان آدمی تأثیر می‌گذارد و گویی مستقیماً با دل‌ها سخن می‌گوید و لذت‌های آنها آرامشی معنوی در روح بیننده پدید می‌آورد. این هنر با زندگی پیوندی نزدیک دارد و هنرمند با فروتنی و عزت نفسی خاص، چنان به نام و شهرت بی‌اعتناست که انسان را به حیرت می‌افکند. همین حضور و اشراق هنرمند مسلمان ایرانی است که هنر این قوم را در میان سایر اقوام، به لحاظ عمق صداقت و اندیشه، جایگاه و اعتبار ویژه‌ای بخشیده است.

کتاب «هم‌نشینی نقش و نوشتار در هنر ایران»، به کوشش هنرمند و پژوهشگر ارجمند آقای دکتر امیر فرید، از جمله پژوهش‌هایی است که به بررسی چرایی و چگونگی بکارگیری این دو عنصر مهم (خط و نقش) در هنر ایران پرداخته است. متناسب با دو

پرسش اصلی این کتاب؛ در پاسخ به چرایی، که عموماً پرسشی فلسفی است، از نگاه فلاسفه بهره گرفته و در پاسخ به چگونگی هم‌نشینی خط و نقش، از زاویه‌ای علمی به نمونه‌ها نگریسته است.

کمبودهای مطالعات بنیادی در زمینه نقوش اسلامی به ویژه نقوش اسلیمی که شاخصه مهم تزئینات اسلامی است، هر پژوهشگری را در تالیف اثری جدید با مشکل مواجه می‌نماید. تا جایی که پژوهشگر مجبور می‌گردد متناسب با هدف هر پژوهش، راه‌کاری مناسب آن را تالیف نماید. تقسیم بندی نگاره‌ها در هنر ایران که بخشی از گفتارهای کتاب پیش‌رو می‌باشد از همان دست‌انراه‌کارهایی است که به جهت دستیابی به هدفی خاص و فهم مباحث ارئه شده است.

مطالعه این کتاب مطمئناً ما را بر آن می‌دارد تا بیش از پیش به سرمایه‌های فرهنگی خویش بیندیشیم و خدای ناکرده آنچه را که خود داریم از بیگانه تمنا نکنیم.

دکتر محمد خرابی

استاد دانشکده هنر دانشگاه تربیت مدرس

آبان ۱۳۹۹

